

VIIKONVAIHDE

Arjen sinfonia. Laulava hauki nousee paraatipaikalle Helsingin musiikkitalon eteen. **Sivu 15**

Miehet heräämässä. Pikkulapsiperheen isä ei aina ehdi miettiä hyvinvointiaan, vaikka tutkijan mukaan nykymies uskaltaa jo ajatella omaa jaksamistaan. **Sivu 14**

Vuoden rohto. Pellavansiemen sisältää poikkeuksellisen runsaasti terveellistä öljyä ja kuituja. **Sivu 17**

Toinen totuus Suomesta

Suomalaisten mielestä Suomi oli Saksan liittolainen jatkosodassa. Sota ei ollut pelkkiä sankaritekoja, vaan ennen kaikkea traumaattinen kokemus, kertoo tuore tutkimus.

Suomalaiset ovat ahkera ja työtelias kansa, joka on asuttanut Suomeksiä jo vuosisatojen ajan. Idästä ja lännestä on tullut valloittajia, jotka ovat vuoroin marssineet rauhaa rakastavien suomalaisten yli.

Itsenäisyys oli pitkään haaveenamme, ja lopulta valloittajat saatiinkin häädettyä. Pahaksi onneksi he ehtivät kylvää tänne eripuraa, joka johti kansalaissotaan.

Talvisota kuitenkin yhdisti kansan. Toisessa maailmansodassa suomalais-sankarit puolustivat itsenäisyyttämme isänmaallisesti, vaikka muu Eurooppa hylkäsi sen.

Sotien jälkeen tämä hieno maa rakennettiin uudelleen.

Suunnilleen näin etenee Suuri Kansallinen Kertomus. Tarinassa on yksi puute: se ei ole totta ihmisten mielissä.

Ainakin kertomus on paljon monipuolisempi ja rosoisempi, tarkentaa Helsingin yliopiston tutkijatohtori **Pilvi Torsti**.

Torsti on tutkinut suomalaisten historia-tietoisuutta kysely- ja haastattelututkimuksen avulla. Hän lähetti 4 400 suomalaiselle lomakkeen, jossa oli 225 menneisyyttä ja tulevaisuutta koskevaa kysymystä tai väitettä.

Useampi kuin joka kolmas kirjeen saanut vastasi kyselyyn. Torsti kutsui heistä 50 syvähaastatteluun.

Tutkimuksessa selvitettiin historia-tietoisuutta eli mitä suomalaiset ajattelevat historiastaan. Siinä ei yritetty selvittää, mitä menneisyydessä todella on tapahtunut. Tämä ero oli tärkeää tehdä selväksi.

”Korostimme, että tässä ei testata historiaan liittyvää tietoa.”

Suomessa on tutkittu historiaa paljon, ja suomalaiset ovat kiinnostuneita menneisyydestään. Kuitenkin esimerkiksi sotia on tutkittu ennen kaikkea joukkojen liikkeiden ja poliittisten ratkaisujen näkökulmasta.

Muistitietoakin on koottu paljon, mutta kukaan ei ole kysynyt koko kansaa edustavalta otokelta, mitä he – me – ajattelevat historiasta. Torstin tutkimuksessa tämä puute korjataan.

Tutkimus on vielä kesken, joten tulokset ovat alustavia, Torsti korostaa. Joitakin kiinnostavia päätelmiä hän on jo ehtinyt tehdä viime syksyn valmistuneesta aineistosta.

Se ei ollut erillisistä

Kansallisen kertomuksen mukaan suomalaiset kävivät jatkosodassa erillisotaa Neuvostoliittoa vastaan. Se tarkoittaa, että tapahtumat eivät liittyneet toiseen maailmansotaan ja että Suomi ei ollut Saksan liittolainen.

Kuitenkin vain noin kymmenen prosenttia vastaajista oli sitä mieltä, että Suomen ja Saksan suhdetta ei voi kuvata liittolaisuudeksi. Vain reilu kolmannes tuki ajatusta erillisodasta.

Tulos yllätti Torstin, koska käsitys erillisodasta elää vahvana. ”Siitä ei ole kauan, kun **Tarja Halosen** piti luistelua, käytiinkö erillisotaa vai ei?”

Kansalaiset uskovat myös, että suomalaiset teloitivat sodassa omia ja vihollisia. Asiasta on kuitenkin vaiettu.

”Kuinka paljon me keskustelemme siitä, että suomalaiset panivat toimeen kuolemantuomiota?” Torsti kysyy.

Sotaan on perinteisesti liitetty sankaruus. Erityisesti itsenäisyyspäivänä korostetaan veteraanien suurtekoja, joiden ansiosta itsenäisyys säilyi.

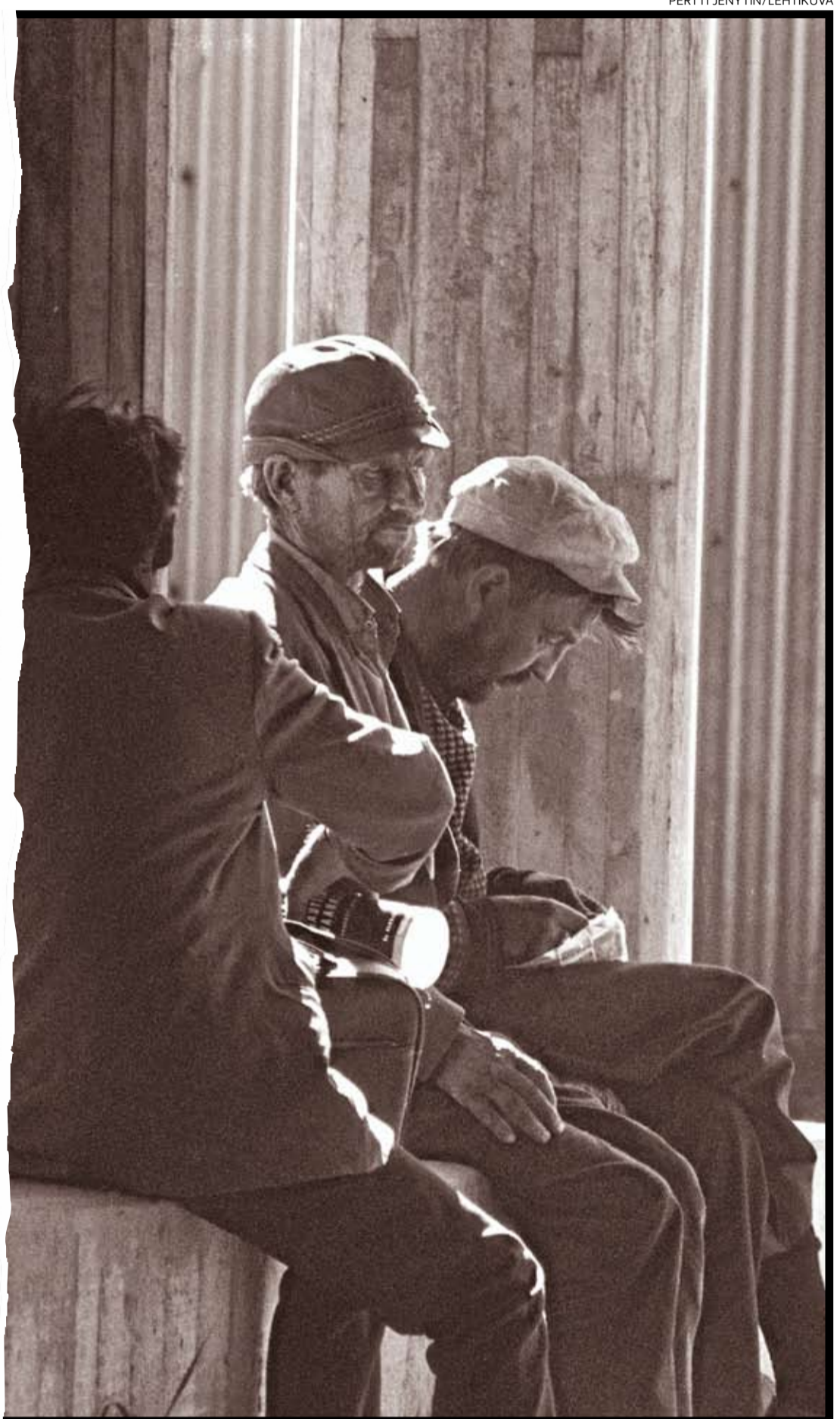
Torsti sanoo, että tietenkin kaikki tunnustavat sankariteot, mutta se ei ole kansalaisten mielissä koko totuus sodasta.

Haastatellut kertoivat hänelle traumoista, vaikkenevistä isistä ja isoisista, alkoholismista ja ahdistuksesta. Sota on kauheata, sota on hulluutta, siinä puhui siitä vain kerran, Torsti siteeraa vastauksia.

”Lähies jokainen puhuu ahdistuneista ja alkoholisoituneista isistä, mutta ei millään tavalla kyseenalaista sankari-

LEHTIKUVA

PERTTI JENYTIM/LEHTIKUVA

Erityisesti itsenäisyyspäivänä Suomessa muistellaan sotien sankaritekoja. Sodan traumoista vaietaan, koska monen mielestä niistä puhuminen on sotaveteraanien muiston vähättelyä. Kuitenkin monille sota ja sen seuraukset olivat ennen kaikkea kärsimystä.

FAKTAT Historia- tutkijatuus Suomessa

Ensimmäistä

kertaa tutkitaan kansalaisten menneisyyttä käsitteleviä.

Tutkimuksen

suunnittelussa mukana eri alojen tutkijoita, tilastotieteilijöitä, kasvatustieteilijöitä ja historian-

tutkijoita.

Aineiston

rahoittaja opetusministeriön yleis-

sivistävän koulutuksen yksikkö.

Päävastuussa

Pilvi Torsti. Mukana tutkimusryhmä, avustajia ja kaksi muuta tutkijatohtoria.

KARI SALONEN

”Tähän saakka on ollut mahdollista olettaa, mitä ihmiset ajattelevat. Me olemme lähestyneet asioita toisesta suunnasta”, sanoo Pilvi Torsti.

tarinaa. Isänmaallisuus ja traumaattisuus kulkevat rinnakkain.”

Siitä suomalaiset ovat vakuuttuneita, että talvi- ja jatkosota olivat voittoja ja että talvisota yhdisti kahtia jakautuneen kansan.

Sisällissota ei enää revi ihmisiä

Suomen sisällissodasta on pian kulunut sata vuotta. Veljessodat ovat raakoja, ja niin oli suomalaistenkin sota.

Nyky-suomalaisten mielestä punaiset ja valkoiset olivat yhtä lailla syyllisiä sotaan. Kaikkien ryhmien uskotaan taistelleen hyväksi kokemiansa asioiden puolesta. Sotaa ei myöskään tarvitse hävetä.

”Anteeksipyyntökeskustelu ryöpsähtää aina silloin tällöin. Hyvin selkeä tulos on, että anteeksipyyntöä ei tarvita. Ei tämä enää ihmisiä revi”, Torsti arvioi.

Vuoden 1918 sodasta on käytetty lukuisia eri nimityksiä, joista useimmissa on jokin arvolataus. Vapaussota korostaa venäläisjoukkojen poisajamista ja punakapina työläisten vallanhalua. Kansalaissota on neutraalimpi ilmaisu, mutta puolueettomin on kansainvälisestikin käytetty sisällissotaa.

Ajattelun muutos näkyy siinä, että nuoret käyttävät sodasta eri nimitystä kuin vanhat. Yli 50-vuotiaat puhuvat yleensä kansalaissodasta, 40-vuotiaat kansalais- tai sisällissodasta, ja alle 30-vuotiaat suosivat sisällissotaa.

Vapaussota on jo nuorimmilla putoamassa pois käytöstä.

”Jotkut iäkkäämmät ihmiset haluavat ehdottomasti käyttää nimitystä vapaussota. Moni sanoi myös, että isäni oli tässä kohtaa aika tiukka mutta että minä ajattelen toisin.”

Suomessa ollaan tilastojen perusteella väkivaltaisempia kuin esimerkiksi Ruotsissa. Yhteysttä sotiin täällä ei kuitenkaan nähdä, tai ei haluta nähdä.

Torstin keräämään aineiston vastaajat ovat sitä mieltä, että sisällissodan kevät 1918 ei kuvaa suomalaisten väkivaltaisuutta eikä väkivaltaisuus johdu sodista, kansalaiset sanovat.

Suomi on saareke maailmassa

Yhdessä suhteessa suomalaiset uskovat kansallisen kertomuksen tarjoaman kuvan Suomesta: Suomea pidetään maailmasta erillisenä saarekkeena, joka määrää itse kohtalostaan.

Tämä paljastui, kun vastaajia pyydettiin ennustamaan sekä Suomen että koko maailman tulevaisuutta. ”Suomalaisten mielestä Suomi kehittyi muuta maailmaa paremmin”, Torsti kertoo.

Toisaalta suomalaiset arvioivat, että meidän kohtalomme riippuu yhä useammin globalisaatiosta, Euroopan unionista ja kansainvälisestä yhteistyöstä.

Torsti ei osaa sanoa, mistä ristiriita johtuu. Hän epäilee, että tässäkin kaksi totuutta kulkee rinnakkain.

”Vaikuttaisi siltä, että vahva kansallinen kertomus elää, vaikka samaan aikaan ymmärretään, että olemme osa laajempia kokonaisuuksia.”

Monet muutkin asiat elävät suomalaisten mielissä rinnakkain.

Suomen itsenäisyys on edelleen tärkeä, yhtä tärkeä kuin perhe, vaikka yhä useampi kokee itsensä myös EU:n kansalaiseksi.

”Ei ole niin että jokin asia loppuu ja jokin alkaa, vaan ne menevät limittäin”, Torsti toteaa.

EU-jäsenyys on noussut osaksi kansallista kertomusta. Jäsenyys on monille ikään katsomatta niin sanottu avainkokemus eli suuri mullistus, joka jättää jälkensä sukupolveen.

Terveeseen kansakuntaan kuuluu, että historia-kuva monipuolistuu.

Kansa ei usko virallista totuutta

Julkisessa keskustelussa kansallinen kertomus kyseenalaistetaan harvoin. Poliitikot mainitsevat sodasta yleensä vain sankarillisen puolen ja lehdistössäkin traumoja käsitellään harvoin. Kansakunnan rakentamiseen näet kuuluu, että kansallista historiaa vahvistetaan, Torsti selittää.

Toinen syy on se, että täällä on vain oletettu mitä ihmiset ajattelevat, ja toimittu sen mukaan. Tämä on ollut keskeinen syy siihen, että Torsti on lähtenyt tutkimaan asiaa.

Tutkimusaineiston valossa vaikuttaa siltä, että kansalaiset ovat koko ajan nähneet asiat monipuolisemmin ja tienneet myös muita kuin virallisen to-

tuuden, vaikka siitä ei olla puhuttu kuin yksityisesti.

”Terveeseen kansakuntaan kuuluu, että historiakuva monipuolistuu. Silti ei pidä sanoa, että se muuttuu dramaattisesti, koska sitä me emme tiedä. Meillä ei ole ennen tätä tutkimusta ollut kattavaa aineistoa kansalaisten käsityksistä, ja historiakuva on voinut olla tällainen jo 1970-luvulla.”

Pilvi Torsti ennustaa, että erilaiset tarinat alkavat elää yhä enemmän vierekkäin.

”Voisiko olla, että itsenäisyyspäivän kuvien rinnalle voisi tulla jotain muuta kuin Tuntementon Sotilas? Ei siis tilalle vaan rinnalle.”

ILKKA LUUKKONEN

Sodat muistetaan, hyvinvointivaltiota ei

Kouluopetuksessa ei korosteta riittävästi sitä, että hyvinvointivaltio ei ole syntynyt itsestään, vaan se on rakennettu omin käsin.

Helsingin yliopiston tutkija **Marko van den Berg** sanoo, että opetuksen painopistettä pitäisi muuttaa.

”Jos muistellaan vain sotia, niin hyvinvointivaltio jää hämäräksi”, hän kirjittää.

Uhkana on, että jos hyvinvointivaltion menneisyydestä ei tiedetä mitään, se on helppo purkaa. Juuri niin on tapahtunut parinkymmenen viimeksi kuluneen vuoden aikana, van den Berg sanoo.

Hän toteaa, että Ruotsissa, jossa ei ole sodittu pitkään aikaan, hyvinvointivaltio on osa kansallista kertomusta – kansakodilla on tarina. Suomessa taas sodalla on keskeinen rooli.

”Tapamme juhla itsenäisyyttä on

Länsi-Euroopassa poikkeuksellinen. Sota on äärimmäisen keskeisenä esillä.”

Ihmiset tekevät historiansa

Toinen ongelma on, että suomalaisten tapana on välttää konflikteja, minkä vuoksi historian- ja yhteiskuntaopin opetuksessa ei tuoda esiin tapahtumien ristiriitaisia taustoja.

Hyvinvointivaltio on vaatinut paljon väitellyjä ja kiistoja.

”Opetuksessa voisi tuoda paljon enemmän esiin sitä, että asiat eivät vain tapahdu, vaan ihmiset tekevät historiansa.”

Van den Berg arvioi, että yksi syy nuorten passiivisuuteen on, että kouluissa ei korosteta ihmisten omaa roolia, vaan historia näyttää etenevän omalla painollaan.

ILKKA LUUKKONEN